

JOSU ALTUNA MENDIOLA (1909-1989)

Illotan zain egon naz, il-izpar beten zain. Aurtengo urtarrillaren Tan il jakun Josu Altuna, `Besajaun" euskal idazle errimearen eriotz-albistearen zain, ain zuzen. Baiña lau-bost illabete joanak diran arren, ZER'ek ezik, beste batek be ez dau aitatu be egin aren eriotzarik. Eta merezi eban, eta orren zain nengoan ni. Baiña, ezertxo bere ez; leize-ixiltasun miresgarri.

Zergaitik jakoera ori? Olako asko egin oi ditugu gaur. Zergaitik, oi u dagit bigarrenez be. Au askorekin egiten dogun ezker, nik errazoi bi asmatzen ditut emen. Lenengoa, ez doguzala ezagutzen euskal arloan diarduen idazle erdiak be, ezta onein lanak be, bestelan ez geunke aurkituko ainbeste oker, ez-esateko ta bear eztanen bat egite, zerbait dirala uste daben euskal idazle txepeletan; bigarrena, ondo irauli ta gogaznarturik, opildu oi ditugula antzeko ixiltasuna, bai politikaz edota bai idatz jokeraz, urli ori ez bait da gure bidekoa. Zio orixe tarteko, itzal-zulotik bialduz poztu ta irri egiten da euskal idazle trebeen lepotik be.

Eta ondorena? Egiatzko kaltea dakartsagula geure izkuntzeari.

Ni baiño pizkat gezteago zan Altuna -1909-4-Tan—, adiskide zarrak biok; mendian, Larra'n eta Batzokietan sarri alkar ikusiak. Il zan baiño lau aurrerago, alkarregaz etorri gintzazan trenez Bilbo'tik Galdakao'ra, beti lez umore onez eta berbatsu. Bere belbillean ibiltzen zan geienez, baiña orduan bultziz etorren, eta ogei bat miñutuz zenbat jazoera astindu genduzan!

Gerraldian nundik nora ibilli zan, Legutiano aldean eta abar; azkenez Ertzaintzako izentatu eben, eta Bilbo galdu genduean, uri au jagoten gelditu beste askogaz; orduko ta geroagoko estualdiak, baiña beti itxaropentsu. Espetxean egin zan euskal idazle; atsegin jakon irakurtea, eta lagunak zirikatuta, jakituna etzan arren, barruak eragindako lanak naikoa biribildurik etozan.

Ule moztzaille zan ogibidez, bere bizialdi guztian. Aste bitartean lan eta domeka ta jaietan mendira: guztiz mendigoizale zan. Euskadi'ko tontor eta zelai edetarak ikusiz, arrotu egin oi jakon izatea, zer idatzia eskiñiz. Maite eban bere aberria, eta pozaldirik gozatsuenak ara ta ona ibilteak ekartzen eutsozan. Eder jakon beste askori be aberrigintzaren zaletasuna espiritu-barne ondo sartzea; orretarako, egundo aspertu barik, itzez eta egitez, lanean: benetako abertzale genduan. Kirikiño'k, Lauaxeta'k Lizardi'k... maite eben mendia. Arraba, Gor-

beia'ko zelai zabal, urtsu, eder bat da; ementxe dago gaur be, Galdakao'ko "Ganguren" gazte mendizaleen aterpe zoragarria, beiñola "Basajaun" gatzeak sortua, bere erriko gazteak mendizale ta abertzale biurtu nairik jasotakoa nunbait.

Erakarpen aundia dau mendiak. Idazle danari, gairera, mesede ikaragarria ekarten. Milla gauza sartzen jakuz zentzunetatik, ikusiz eta entzunez batez be. Iru-dimena arro-arro egin oi jatzu, iñoiz be gogora etorri ez jatzuzan gauzak irudikizunak eta pentsamentuz jantzirik. Zoaz etxera, eta bertatik edo urrengo goizean, parrastaka yatortzuz luma puntara urez oparoa dan iturri txorrara bizia lez.

Idazle zurrian merezi ete dau aipamenik Basajaun'ek? Ez? Gizalegez eta euskal maitasunez jokatzean, ez izan dudarik. Abertzale zintzo ta euskal idazle aspergaitza zanez, ori ta geiago merezia dozu.

Naiz-ta eskola aundi-aundiakoa ez izan, idatziz ikasten da idazten eta sakon pentsatzen, pelotari jokatzuz ikasten dan lez pelotari trebe izaten, azken urteetan batez be, eten gabe lumeari eragiñik, ikasi eban Altuna'k lan atsegingarriak, euskera garbi errezean, osotzen. Abertzale argitalpenetan —"Gudan", "Euskadi", "Alderdi"— daukazuz aren lanik geienak. "Zeruko Argia", 196Yan, bere bigarren aroan argitaratzen asi zanean, an daukagu galdakar au be idale lez.

Gizona ikusiz eta artikuluak irakurriz ondoen apaitzen diran ezker, ona "Sagardui, txirrindula txitrebialderitxon lan begiko au. 56 garren zebakian dator, epaillaren 22'an. Zaratamo koa zan Sagardui, urte areitan entzute zabalekoa. Eta onela idazten dau "Basajaun"ek:

"Sagardui'tar Jon-Joseba, mutil gazte ta txirrindulari trebiak, benetan dan adizkide asko beren erri auetan eskerrak beren trebetasun da alaitasuna gaitik. Beti irribarretsua beren ezpanetan dabela, Mutil apala ta maigarria da erritar eta adizkide guztientzat.

"Ikusirik beti gagozala zerbait jakin gurian, Sagardui'ren ezagunak, asko dira maite dabenak, beren txirrindularitzako gora-berak, beronen etxera zuzendu gintzazan Epalla'n l'gn, igande eberdian, "Zeruko Argia"-rako zerbait esan nai ba'dau.

"Beren etxeratu garenean oean aurkitu dogu, baña itandu dogunaz batera gure aurrera aukezta da, ta gure gurras batera itandu dautsagu:

—Zer jazoten da Juan-Jo (auetan esaten dautsagu adizkide guztiok); gaixorik al zagoz ala?

—Ez, baña txirringutzan nebaillenean goizetik bazkaldu ta oera joaten naz atsedendu edo deskantzetan.

—Ederto dago orixe kiroletik bizi dabenantzat.

—Juan-Jo, zeutzaz idatzi nai dot ZERUKO ARGIA'n; zessan gura daustazu zerbait?

—Bai ta pozik astekari orretarako; itandu nai dozuna.

—Ba, zure barri pizkat ba-dakit, baña Zeuk esatia naiaigo dot noz da non jaio zintzan? Irri-barrez egoala berak baño lasterrago here aitag erantzun euskun: orain ogetabi urte Zaratamo ko Arkotxa auzunean.

—Orduban etzara galdakanotarra?

—Jayotzez ez, baña izatez, bai. Nik ez dot aaztu nai Arkotxa; maite dot auzune ori, baña txiki-txikitak ekanari ninduen gurasoak Bengoetxe auzune ontara. (Bai alalan da, diño bere aitag), eta geyago emen bizi naz, ta emen egin naz naizena. Orregaitik beti uste izan dot galdakanotarra naizela.

—Alantxe da, gizona ez da jayotzen dan errikoa, egiten danekoa baño. Guretzako bardin da Zaratamo'koa edo Galdakano'koa izatea. Bizkaitarra, Euskal errikoa meua zara ta naikoa da.

—Zenbat urte da txirringulari asi zintzala?

—Eztakit, gaztetxotan asi ta geyago nabil da.

—Geyen poztu zaitezaz g4raitzak (triumfoak)?

—Ainbat dira; baña, geyen-geyen, Madrid'en, Bizcaya'ren izenean, Uriona, Uribe Zubia ta nik, iru gazteok lenengo egin genduanian. Orain urte bi, Bilbao-

'tik, Artxanda'tik bira-biraka España'ko onenen aurretik garaile urten nintzanean. Arrate'ko igoera ta Eibar'ko txirringutzean sariketa irabazi nebanean, eta abar.

—Zuretzat nor izan da emengo txirringulari onena?

—Loroño.

—Eta oraingua?

—Orain onak asko dagoz. Bahamontes, Pérez Fran-zés, ta abar, ta abar.

—Zeu zelan ikusten zara?

—Aldi onetan, uste dot, iñoz baño obeto. Ongi trebetu naz da, zerbait egingo dodalakoan nago.

—Zelan zagoz "Kas"-en?

—Pozik Buruzagi edo jefe ona daukagu, Langarika, ta lagun on adizkide benetakuak, bata-besteari lagunduteko beti gertu dagozanak.

—Urren, zelazterketa edo karreran alde artu biar dozu?

—Biar, illa'n 2 gn. guaz Barzelona'ra eta ango azterketak amaitu orduan Italia'ra, eta bertan zer egiten dogun ikusirik jakingo dogu noz gatozan geure lurraldera.

"Ez al dozu eukiko eragozpenik zeure ibillaldietan, garaille urten daizun zabilzan errietan; jarririk Galdakano gorengo maillan, eta gure Euskalerrria biotzan erdian."

Eskolatu baten eran biribilduta daukagu alkar-izketa txairo au. Merezi eban, beraz, izan dauzan baiño azken aipamen ugariagorik.

AITA ONAINDIA

